

ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΥΤΣΟΥΡΗΣ

84-5

Κωσταίωης 1945

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

A
1984-5
ε.3

ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΥΤΣΟΥΡΗΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΟΥΤΖΟΥ

ΑΘΗΝΑ, ΜΑΡΤΙΟΣ 1984

Εξώφυλλο: Δεμέστιχα Αχαΐας (αρ. κατ. 29)

Έκδοση: Εθνική Πινακοθήκη
Επιμέλεια: Εθνική Πινακοθήκη - Όλγα Μεντζαφού, Μαρίκα Νέζη
Έγχρωμες διαφάνειες - Φωτογραφίες: Φωτογραφικό εργαστήριο
Εθνικής Πινακοθήκης - Βασίλης Ψηρούκης

Εκτύπωση: «Κ. ΜΙΧΑΛΑΣ Α.Ε.»
Αθήνα, Μάρτιος 1984

1900 - 1984

Πρόλογος

Στη σειρά των αναδρομικών εκθέσεων που οργανώνει η Εθνική Πινακοθήκη για τη γνωριμία του ζωγραφικού έργου και της προσφοράς των καλλιτεχνών που εργάστηκαν για την ανάπτυξη της ελληνικής τέχνης, μια ξεχωριστή θέση παίρνει η έκθεση του ζωγράφου Κώστα Κουτσουρή.

Η ιδιαιτερότητά της έκθεσης αυτής προέρχεται από την πληθωρική, πολύπλευρη και πλουραλιστική προσφορά του Κώστα Κουτσουρή όχι μόνο σε θέματα καλλιτεχνικής και αισθητικής έκφρασης, αλλά και μιας επιστημονικά μελετημένης εργασίας που είχε σαν αποτέλεσμα τη διάσωση έργων τέχνης των συλλογών της Εθνικής Πινακοθήκης. Τα έργα αυτά ταλαιπωρημένα, τραυματισμένα και σε άθλια κατάσταση ήλθαν στα χέρια του Κώστα Κουτσουρή που από το 1936 πρόσφερε τις πραγματικά ταλαντούχες υπηρεσίες του ως καλλιτεχνικός συντηρητής της.

Συνεχίζοντας την παράδοση των μεγάλων συντηρητών της Εθνικής Πινακοθήκης, του Γεώργιου Χατζόπουλου και Οδυσσέα Φωκά, ο Κώστας Κουτσουρής θέτοντας το δημιουργικό ζωγραφικό του χάρισμα στην εξουπηρέτηση της συντήρησης των έργων τέχνης της Πινακοθήκης, μας πρόσφερε μια από τις μεγαλύτερες υπηρεσίες που έχουν δοθεί στο Ίδρυμα. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η ακούραστη, ακάματη αυτή προσπάθειά του για τη διάσωση έργων τέχνης υπήρξε ανασχετική στο δημιουργικό του έργο ως ζωγράφος. Είναι γνωστό πως τις περισσότερες ώρες της ημέρας και πολλές φορές της νύχτας περνούσε στα ανθυγιεινά, κακοφωτισμένα χωρίς ανέσεις και τεχνικές διευκολύνσεις υποτυπώδη εργαστήρια της άστεγης τότε Πινακοθήκης.

Σήμερα η Εθνική Πινακοθήκη εκπληρώνοντας υποχρέωσή της προς το έργο του, παρουσιάζει την ζωγραφική του στην αναδρομική αυτή έκθεση και τον ευχαριστεί θερμά για όσα με την τελειότητα της καλλιτεχνικής του συντήρησης πρόσφερε σ' αυτήν.

Είναι εντόχημα ότι δίπλα στον Κώστα Κουτσουρή για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα – κοντά 20 χρόνια – στάθηκε ο άξιος διευθυντής της Εθνικής Πινακοθήκης Μαρίνος Καλλιγιάς. Με τη βαθειά, διεισδυτική, επιστημονική του έρευνα και τη μέχρι λεπτολογίας ανάλυση των προβλημάτων της τεχνικής υπόστασης των έργων τέχνης, βοήθησε και συμβούλευσε τον Κώστα Κουτσουρή για την τέλεια απόδοση της εργασίας του.

Σήμερα η εμπειρία και των δύο και οι αρχές που τοποθέτησαν στα δύσκολα χρόνια της δημιουργίας της Εθνικής Πινακοθήκης, αποτελούν τα βασικά στηρίγματα πάνω στα οποία οι νεότεροι προχώρησαν για την ολοκλήρωσή της.

Με την ευκαιρία της έκθεσης αυτής όλοι μου οι συνάδελφοι και συνεργάτες στην Πινακοθήκη ευχαριστούμε και τους δύο θερμά.

Δημήτρης Παπαστάμος
Διευθυντής Εθνικής Πινακοθήκης

Ο Κώστας Κουτσουρής γράφει για τη ζωή του και τη δουλειά του

Ο Ζαχαρίας Παπαντωνίου μας είχε πει όταν μας έκανε μάθημα της Ιστορίας της Τέχνης στην Σχολή Καλών Τεχνών ότι τα αισθητήρια όργανα των καλλιτεχνών είναι πιο ευαίσθητοποιημένα από τους άλλους ανθρώπους, γιατί έχουν ιδιαίτερη ικανότητα στις τέχνες και στα γράμματα.

Θυμήθηκα τα παιδικά μου χρόνια που άρχισα να ζωγραφίζω. Ήμουν ο καλύτερος στο σχολείο στην ιχνογραφία και την χειροτεχνία γι' αυτό οι δάσκαλοί μου με έβαζαν κάθε χρόνο στις 25 Μαρτίου να φτιάχνω τα σκηνικά των παραστάσεων που έδιναν οι μαθητές για την Εθνική μας Εορτή που εορταζόταν πάντα με μεγαλοπρέπεια στην Αγία Λαύρα. Ένα μεγάλο δωμάτιο του σπιτιού μας, στο ισόγειο, το είχα μετατρέψει σε εργαστήριο και με τα πενιχρά μέσα που διέθετα άρχισα να ζωγραφίζω τα τοπία του τόπου μου χωρίς να με διδάξει κανείς. Ιδιαίτερη συγκίνηση ένοιωθα τον χειμώνα βλέποντας τις χιονισμένες βουνοκορφές του Χελμού και την ομίχλη που συχνά σκέπαζε τα Καλάβρυτα και έκανε το τοπίο υπέροχο και ειδυλλιακό. Λάτρευα τα καταπράσινα και μεγαλόπρεπα έλατα, τα γραφικά δρομάκια με τα παλαιά παραδοσιακά σπίτια, τα γεροντάκια που γύριζαν στους δρόμους σκυφτά με τις μαγκούρες τους, τις γυναίκες φορτωμένες με τα ξύλα που κουβαλούσαν για το τζάκι, τους τσούπηδες που κατέβαιναν κάθε απόγευμα φορτωμένοι με τα ξύλινα καρδάρια τους γεμάτα με γιαούρτι πρόβειο κρεμασμένα σε μακριές βέργες, δέκα στο ένα χέρι και δέκα στο άλλο, να τα πουλήσουν στο παζάρι, τον καταπράσινο κάμπο, τα μοναστήρια της Αγίας Λαύρας και του Μεγάλου Σπηλαιίου και ένα σωρό άλλες ομορφιές που η φύση τόσο απλόχερα είχε δώσει στα παλιά Καλάβρυτα. Γύριζα τότε στα βουνά και τότε στα σοκάκια με τα σύνεργα της ζωγραφικής και ζωγράφιζα.

Εκτός από την αγάπη μου για την ζωγραφική είχα την ικανότητα να δουλεύω το ξύλο. Αυτό το χρωστώ στον πατέρα μου που ήταν μαραγκός και τον βοηθούσα συ-

2. Κοντοπήγαδο, 1936

χνά. Από ξύλο κέδρου που αφθονούσε στα γύρω βουνά, έφτιαχνα αγαλματάκια, αλογα, γκλίτσες κεντητές, ρόκες και αδράχτια χρήσιμα στις γυναίκες και τέλος διόρθωσα όλα τα σπασμένα μαντολίνα και κιθάρες της νεοσύστατης μαντολινάτας στα Καλάβρυτα. Μοναδικό εργαλείο είχα έναν καλοτροχισμένο σουγιά. Όλα αυτά καλλιέργησαν μέσα μου την αγάπη για την ζωγραφική και τις τέχνες.

Την εποχή εκείνη ήρθε στα Καλάβρυτα μία ομάδα σπουδαστών της Σχολής Καλών Τεχνών με καθηγητή τους για το ύπαιθρο τον Επαμ. Θωμόπουλο. Μαθητές ήταν τότε ο-Γιάννης Μόραλης, ο Γιάννης Σπιρόπουλος, ο Πομόνης, η Μανιά, η Μπούκη, η Τιτίκα Νικηφοράκη και άλλοι. Με αφάνταστη χαρά και ενθουσιασμό έτρεξα αμέσως κοντά τους να τους βοηθήσω κουβαλώντας το καβαλέτο και την κασετίνα του Θωμόπουλου και τους παρακολουθούσα που ζωγράφιζαν. Τους έδειξα την δική μου δουλειά και τους άρεσε. Όλοι μαζί φώναζαν στον Θωμόπουλο «να τον πάρουμε μαζί μας τον Κώστα» και με πήραν. Γιατί με την βοήθεια αυτών των παιδιών ξεκίνησα τότε για την Αθήνα και μπήκα στην Σχολή. Και γι' αυτό τους είμαι ευγνώμων μέχρι σήμερα.

Την μισή μέρα σπούδαζα και την άλλη μισή δουλεύα. Έφτιαχνα τελάρα, κασετίνες, καβαλέτα για τους μαθητές και τους καθηγητές σ' ένα υπόγειο που μου είχε παραχωρήσει η Σχολή.

Τότε πρωτολειτούργησε και το εργαστήριο της χαρακτηριστικής με καθηγητή τον Γιάννη Κεφαληνά. Η ξυλογραφία γινόταν σε πλάγιο ξύλο από κελεμπέκι και σε όρθιο από τσιμισίρι. Οι πλάκες στο όρθιο ξύλο ήτο δύσκολη δουλειά γιατί γίνεται απο μικρά, καλά συναρμολογημένα κομματάκια. Την δουλειά αυτή μου ζήτησαν τα παιδιά να την κάνω εγώ και την έκανα. Κάθε μέρα με πολιορκούσαν να τους ετοιμάζω ξύλα, ο Τάσος, η Μαγγιώρου, η Κατράκη, ο Μόσχος και άλλοι που ήσαν και οι πρώτοι μαθητές του εργαστηρίου. Ένοιωθα τότε μεγάλη ικανοποίηση για την μικρή συμβολή μου στα πρώτα βήματα του πρώτου αυτού εργαστηρίου ξυλογραφίας στην Σχολή.

Τις ικανότητες μου αυτές και την προθυμία που έδειχνα σε όλους, μαθητές και καθηγητές, είδε ο Ζαχαρίας Παπαντωνίου και αποφάσισε να με διορίσει στην Πινακοθήκη για την συντήρηση των έργων της δίπλα στο Γεώργιο Χατζόπουλο και Οδυσσέα Φωκά.

Οι σπουδές μου στην Σχολή και η άσκησή μου στην συντήρηση και καθαρισμό έργων Ελλήνων και ξένων ζωγράφων και αργότερα η ειδίκευσή μου στο Istituto Centrale del Restauro στην Ρώμη και οι σχετικές μελέτες στο Παρίσι και στο Μόναχο, μου έδωσαν την δυνατότητα να τελειοποιήσω τις γνώσεις μου στην συντήρηση. Παράλληλα γνώρισα τις διάφορες σχολές και τάσεις της ζωγραφικής. Με τράβηξαν ιδιαίτερα οι αρχές του ιμπρεσσιονισμού και γι' αυτό δεν μπόρεσα να ζωγραφίσω κλεισμένος μέσα σ' ένα εργαστήριο. Γύριζα και γυρίζω όλη την Ελλάδα ζωγραφίζοντας πάντα στο ύπαιθρο το ελληνικό τοπίο, την θάλασσα, τα παραδοσιακά χωριά μας. Σήμερα δεν υπάρχουν πια όλ' αυτά. Τα λιμανάκια πνίγηκαν από τα τσιμεντένια μεγαθήρια και τα γραφικά χωριουδάκια έχουν γεμίσει από καλοφτιαγμένα μοντέρνα σπίτια. Γι' αυτό νοιώθω απόλυτα ευχαριστημένος που έμεινα πιστός στην ζωγραφική του Ελληνικού παραδοσιακού τοπίου.

Κώστας Κουτσουρής

Κώστας Κουτσοурής

Ο Κώστας Κουτσοурής ζωγραφίζει με ειλικρίνεια ό,τι διαλέξει.

Η επιλογή του θεματός του είναι πάντα τοπίο.

Εκείνο όμως που έχει μια ιδιαίτερη αξία είναι πώς όταν καθίσει να ζωγραφίσει εργάζεται με καθαρή αγάπη. Αγάπη και για το αντικείμενο και για την τέχνη του. Αισθάνεται σαν μια τελετουργία την ζωγραφική του χωρίς σκέψεις κέρδους και προβολής. Διατηρεί έργα του εδώ και σαράντα χρόνια και δεν θέλει να τα αποχωριστεί.

Είναι τοπιογράφος και μόνο τοπιογράφος. Η τοπιογραφία είναι ένα είδος που γνώρισε παλιότερα μεγάλες δόξες και ασχολήθηκαν μ' αυτήν ένδοξοι ζωγράφοι. Σήμερα έχει σχεδόν σβύσει. Ο Κουτσοурής είναι πιθανό να είναι ένας από τους τελευταίους, αν όχι ο τελευταίος δόκιμος τοπιογράφος στον τόπο μας. Τα τοπία που αποφασίζει να ζωγραφίσει δεν είναι ένας τυχαίος τόπος, ένα οποιοδήποτε χωριό, κάποιο δάσος ή ένας δρόμος που βρέθηκε μπροστά του, αλλά αποτέλεσμα προσεκτικής παρατήρησης. Δεν είναι μονάχα μία εντύπωση από ένα χωριό κάπου στο βουνό, αλλά είναι *Το Χωριό*. Πότε το αγκαλιασμένο στο πράσινο, ή το χωριό το στημένο σαν φρουρός της περιοχής, το χωριό που άλλοτε κυριαρχεί και άλλοτε κρύβεται, και όχι μόνο αυτό αλλά στον πίνακά του αποτελεί τον πυρήνα ενός οργανωμένου έργου που δίνει μία γωνία του τόπου μας, που προσφέρει τόσες αναρίθμητες ποικιλίες, και αυτές τις παρουσιάζει με όλα τα παιχνιδίσματα που πλάθουν οι σκιές και τα φώτα του Ελληνικού ήλιου.

Ο Κουτσοурής ζωγραφίζει πολλά χρόνια στην κατεύθυνση αυτή και έτσι κοντά σ' άλλα έχει συγκρατήσει μορφές της υπαίθρου, τοποθεσίες, οικισμούς, ακρογιάλια που άλλα χάθηκαν, καταστράφηκαν και άλλα αλλοιώθηκαν, πυκνοκατοικήθηκαν, έχασαν σήμερα τον παλιό ειδυλλιακό τους χαρακτήρα.

Τα έργα του παρμένα από πλήθος ελληνικούς χώρους, από τα σύνορα, την Μακεδονία, την Θεσσαλία, την Πελοπόννησο, τη Ζάκυνθο ως την Κρήτη αποτελούν πάντα μια θετική εμφάνιση, χωρίς αμφιβολίες και ακαθόριστες προεκτάσεις. Είναι μια αξία παρουσία.

Και ρωτιέται κανείς γιατί χάθηκε στον τόπο μας τόσο το ενδιαφέρον για το τοπίο, ενώ αλλού εξακολουθεί να ενδιαφέρει μια σημαντική μερίδα του φιλότεχνου κόσμου. Υποπτεύομαι πως η μανία για τη μοντέρνα τέχνη που εισχώρησε στον ελληνικό χώρο τα τελευταία χρόνια με μια φόρα που διαρκώς απλώνεται, δεν περιλαμβάνει τα τοπία. Κατ' εξαίρεση οι ζωγράφοι μας καταγίνονται με τοπία και αυτό όταν τους ζητηθεί με ορισμένο σκοπό, όπως για εικονογράφηση ενός κειμένου ή ημερολογίου.

Η ζωγραφική του Κουτσοουρή δεν είναι συντηρητική, παλαιομοδίτικη, κάθε άλλο, είναι ζωντανή, σύγχρονη έκφραση ζωντανίας, ζωής γεμάτη παλμό. Δεν μιμείται παλιού τύπου πίνακες, αλλά είναι όραση από την καθημερινή κίνηση και το σύγχρονο περιβάλλον. Βέβαια δεν είναι ούτε κυβιστική, ή σουρρεαλιστική η τέχνη του ούτε ανήκει σε καμιά σύγχρονη έκφραση που καταλήγει σε -ισμος. Είναι μια αληθινή απόδοση του πραγματικού κόσμου. Και αυτό είναι ένα επίτευγμα που ικανοποιεί.

Η αγάπη του για τέχνη πάλι, βασίζεται στην επαγγελματική του ζωή. Είναι συντηρητής έργων ζωγραφικής και υπήρξε ο πρώτος καταρτισμένος στο εξωτερικό συντηρητής της Εθνικής Πινακοθήκης με πείρα πολλών χρόνων και τεχνικής. Σαν συντηρητής δεν επανέφερε μόνο πολλούς πίνακες στην αρχική τους μορφή, αλλά και έχει αποτοιχίσει τοιχογραφίες και τις μετέφερε στο μουσείο με μεγάλη επιτυχία. Οι διακριτικές, οι απόλυτα αναγκαίες συμπληρώσεις, κυρίως σε ενιαίες χρωματικά περιοχές και χωρίς επεμβάσεις στο σχέδιο του καλλιτέχνη, τον οδήγησαν να εργάζεται με εξαιρετική ευαισθησία και προσοχή. Αυτό νομίζω πως συνετέλεσε ώστε να εργάζεται με στοργή και να περιβάλλει τα ξένα έργα και τα δικά του με την ίδια αγάπη.

Μαρίνος Καλλιγάς

Όπως το φανερώνει κι η Έκθεση των έργων του στην Πινακοθήκη, ο Κώστας Κουτσουρής έχει αφιερωθεί στην τοπιογραφία. Όχι όμως, στην απεικόνιση οποιουδήποτε τοπίου. Αλλά, πάντα, ενός συγκεκριμένου ελληνικού, από τα άπειρα με τα οποία προίκισε την χώρα μας η Δημιουργία. Κύριο μέλημά του, που μοιάζει με άγχος, είναι να τα αποθανάτισει για να διατηρηθούν τουλάχιστο στη συλλογική μνήμη του λαού μας, προπαντός τώρα που καινούργιες κοινωνικές συνθήκες – ξένες προς την παράδοση μας – τείνουν να αλλοιώσουν, να εξαφανίσουν κάθε ελληνική ιδιαιτερότητα τους. Η προσπάθεια του φαίνεται σαν απελπισμένος αγώνας οπισθοφυλακής, αφού την ορμή της «προόδου» τίποτα δεν μπορεί να σταματήσει. Ωστόσο, δεν μπορεί κανείς να μη τη θαυμάσει, μια και στην παράδοση μας αφθονούν οι Θερμοκύβες. Με αληθινό πάθος έχει διατρέξει τη χώρα, αναζητώντας επίμονα και τις παραμικρές γωνιές της, που χωριστά η καθεμία και συνολικά συνθέτουν – ακόμα – την ξεχωριστή ομορφιά του ελληνικού φυσικού χώρου. Σε κάθε απεικόνιση του ελληνικού τοπίου, η ματιά του Κουτσουρή δεν αναζητά μόνο την σχεδόν χειροπιαστή γραφικότητά του. Στην απόδοση του, πάντα υποβλητική και πειστική, υπάρχει και κάτι άλλο: μια βαθιά, σχεδόν ασύνειδη, παγανιστική διάθεση στο κοίταγμά του. Δεν θα ήταν τολμηρό κι υπερβολικό να πει κανείς πως ο Κουτσουρής αντικρύζει το τοπίο με διάχυτη στοργή. Οι πινελιές του μοιάζουν σαν σαρκικές επαφές, σαν ερωτικές σχεδόν θωπείες. Κι αυτό τον φέρνει πιο κοντά στην αρχαιοελληνική αντίληψη η οποία έβλεπε την φύση σαν αξεχώριστη από την κοινωνική ζωή. Γι' αυτό και την κατοίκησε με Νύμφες, Σειληνούς, Σατύρους, Έρωτες κι άλλα πλάσματα, που τόσο ζωντανά και παραστατικά πρόβαλε η ελληνική Μυθολογία – αληθινή πρώτη – πριν την φιλοσοφία – κοσμολογική θεώρηση του κόσμου...

Τέρεπος Πηλείδης

Μονή Κερύ

12 Φεβρουαρίου 1984

Αγαπητέ Κώστα

Η ζωγραφική σου που είδα χθες μου ανεκίνησε τις παλιές μου σκέψεις για την ζωγραφική και μου ξύπνησε το ενδιαφέρον που έχω για την ζωγραφική και τους σκοπούς της. Δεν μπορώ ακόμα να πω αν η ομοιότης οδηγεί στην αρμονία ή αν η αρμονία οδηγεί στην ομοιότητα. Η προσπάθεια να αντιγράψεις την πραγματικότητα όταν η απόδοσις είναι πιστή, όχι σχεδιαστικά αλλά κυρίως χρωματικά πιστή, μοιραίως έχουμε μία αρμονική τέχνη σχεδόν αφηρημένη. Μπορούμε να ξανακάνουμε τον κόσμο, να ξαναχτίσουμε την φύση, μόνο αν ξυπνήσουμε μέσα μας την ικανότητα να βλέπουμε την αρμονία που κρύβεται στο πιο κοινό θέμα. Τα προτερήματά σου και τα ελαττώματά σου ακόμα μου έμαθαν πολλά. Η πραγματικότης είναι ένας καλός διαιτητής όταν το συγκεκριμένο με το αφηρημένο έρχονται σε αντίθεση. Η ζωγραφική σου ιδίως την στιγμή που την πρωτοείδα, μου έμαθε πολλά όπως πολλά μου έμαθε η ζωγραφική της Φλωρά Καραβία. Με έσπρωξαν να γυρίσω στην εκ του φυσικού ζωγραφική που για μένα είναι πάντα γυμναστική και λουτρό του ζωγράφου.

Ένα άλλο πράγμα ακόμα μου αποκαλύφθηκε. Ότι η εργασία σου στην συντήρηση σου έδωσε μία τεχνική σιγουριά που έχουν τα παλιά έργα και τόσο πολύ πάντα χρειάζεται στην ζωγραφική. Καμμία φορά οι μικρές πρώτες εντυπώσεις σου μου άρσταν πιο πολύ από τις μεγάλες αναπτύξεις των ιδίων θεμάτων. Η πείρα μου όμως μου έχει διδάξει ότι είναι πολύ πιο δύσκολο να μάθης να ζωγραφίζης αργά απ' ό,τι να ζωγραφίζης γρήγορα.

Γιάννης Τσαρούχης

Βιογραφικό Σημείωμα

Γεννήθηκα στα Καλάβρυτα το 1913. Στην Αθήνα ήλθα γύρω στα 1932. Σπούδασα στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, απ' όπου απεφοίτησα το 1938. Όταν ακόμη ήμουν φοιτητής της Σχολής Καλών Τεχνών διορίστηκα ως βοηθός Επιμελητού στην Εθνική Πινακοθήκη από τον τότε Διευθυντή της Ζαχαρία Παπαντωνίου. Εκεί είχα την ευκαιρία να παρακολουθήσω τις εργασίες συντηρήσεως πινάκων δίπλα σε έμπειρους ανθρώπους και βαθείς γνώστες της τέχνης, όπως ο Γεώργιος Χατζόπουλος, ο Οδυσσεύς Φωκάς και ο Γεώργιος Στρατήγος.

Έλαβα μέρος στις ομαδικές εκθέσεις των Ελευθέρων Καλλιτεχνών και στις Πανελληνίους, από το 1938 κι έπειτα. Επίσης συμμετείχα στην έκθεση Ελληνικής Τέχνης που έγινε στην Στοκχόλμη το 1946. Έργα μου υπάρχουν στον Δήμο Αθηναίων, το Υπουργείο Παιδείας, το Υπουργείο Εθνικής Αμύνης, το Υπουργείο Κοινωνικών Υπηρεσιών, την Εθνική Πινακοθήκη, την Πινακοθήκη Ιωαννίνων και σε διάφορες ιδιωτικές συλλογές. Έχουν δημοσιεύσει στον ελληνικό τύπο για το έργο μου οι ιστορικοί Τέχνης και κριτικοί Δ.Ε. Ευαγγελίδης, Ζαχαρίας Παπαντωνίου και Σπύρος Παναγιωτόπουλος.

Στον τομέα της συντηρήσεως των έργων τέχνης υπήρξα ο πρώτος ο οποίος, μετά τον πόλεμο, εφοίτησα με υποτροφία στο γνωστό Instituto Centrale di Restauro της Ρώμης και εν συνεχεία στο Μουσείο του Λούβρου και την Πινακοθήκη του Μονάχου. Ειδικεύθηκα στην επιστημονική πλέον συντήρηση των πινάκων επί μουσαμά και επί ξύλου, όπως και στην συντήρηση και αποτοίχιση τοιχογραφιών και ψηφιδωτών. Στο διάστημα αυτό περιόδευσα και μελέτησα τα Μουσεία και τις Πινακοθήκες της Ιταλίας και των Παρισίων.

Επιστρέφοντας στην Ελλάδα ανέλαβα, εκτός των έργων της Εθνικής Πινακοθήκης, την συντήρηση και αποκατάσταση πολλών καλλιτεχνικών μνημείων, μεταξύ των οποίων είναι η αποτοίχιση και εναποκοθέτηση των ψηφιδωτών της Νέας Μονής Χίου, η συντήρηση τοιχογραφιών στο Άγιο Όρος, η συντήρηση της τοιχογραφίας στην Ζωφόρο του Πανεπιστημίου Αθηνών και των Παλαιών Ανακτόρων και πολλών άλλων έργων σε ιδιωτικές συλλογές και ιδρύματα. Μετά τους καταστρεπτικούς σεισμούς στα Επτάνησα, μετέβην με εντολή του Υπουργείου Παιδείας στην Ζάκυνθο και Κεφαλονιά για την διάσωση των καλλιτεχνικών θησαυρών (βυζαντινών εικόνων, έργων επτανησιακής τέχνης και τοιχογραφιών). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσίασε η εργασία μου στον Άγιο Ανδρέα Βολιμών όπου γίνεται η πρώτη αποτοίχιση στην Ελλάδα όλων των τοιχογραφιών, που ανακαλύφθηκαν κάτω από πολλαπλά στρώματά ασβέστη, η μεταφορά αυτών σε τελάρα και η ανασυγκρότηση του ναού μέσα στο Μουσείο Ζακύνθου. Παρόμοια εργασία εκτελέσθηκε στην Μονή Ταξιαρχών στα Παρατάτα Κεφαλληνίας.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Σημείωση: Όπου δεν γίνεται ειδική μνεία, το έργο ανήκει στον καλλιτέχνη.

Κατάλογος Έργων

1. Νερόμυλος, 1930
Λάδι, 0,23 × 0,35 μ.
2. Κοντοπήγαδο, 1936
Λάδι, 0,11 × 0,30 μ.
3. Καλάβρυτα, 1936
Λάδι, 0,13 × 0,35 μ.
4. Τοπίο Καλαβρύτων, 1937
Λάδι, 0,17 × 0,105 μ.
5. Αρτάκη Ευβοίας, 1937
Λάδι, 0,10 × 0,15 μ.
6. Βουραϊκός Καλαβρύτων, 1937
Λάδι, 0,13 × 0,24 μ.
7. Καλαβρυτινό τοπίο, 1938
Λάδι, 0,10 × 0,18 μ.
8. Τοπίο Καλαβρύτων, 1938
Λάδι, 0,35 × 0,48 μ.
9. Ανάκτορο Δουκίσσης Πλακεντίας, 1938
Λάδι, 0,23 × 0,19 μ.
10. Άγιος Κοσμάς, 1938
Λάδι, 0,13 × 0,28 μ.
Ανήκει στη Σοφία Στεργιοπούλου
11. Τοπίο Αττικής, 1938
Λάδι, 0,56 × 0,70 μ.
12. Εξωκλήσι στον Πόρο, 1938
Λάδι, 0,13 × 0,26 μ.
Ανήκει στη Δέσποινα Οικονόμου
13. Τοπίο Αττικής, 1939
Λάδι, 0,12 × 0,24 μ.
14. Μέγα Σπήλαιο, 1940
Λάδι, 0,30 × 0,15 μ.

15. Κορυτσά, 1940
Λάδι, 0,43 × 0,51 μ.
16. Κατάρριψη Ιταλικού Αεροπλάνου, 1940
Λάδι, 0,40 × 0,48 μ.
17. Κορυτσά, 1940
Λάδι, 0,63 × 0,86 μ.
Ανήκει στον Ευάγγελο Αβέρωφ
18. Καλπάκι, 1940
Λάδι, 0,85 × 0,65 μ.
19. Τοπίο Αττικής, 1940
Λάδι, 0,70 × 0,80 μ.
20. Κραμπάλα, 1940
Λάδι, 0,65 × 1,09 μ.
21. Ωδείο Ηρώδου Αττικού, 1941
Λάδι, 0,90 × 0,80 μ.
Ανήκει στον Μάρκο Γαλόνη
22. Τοπίο Αχαΐας, 1943
Λάδι, 0,14 × 0,18 μ.
Ανήκει στον Αντώνη Γαλόνη
23. Αγιάνης Κερύνειας, 1943
Λάδι, 0,34 × 0,47 μ.
24. Αγιάνης, 1943
Λάδι, 0,16 × 0,20 μ.
25. Εθνική Εορτή στην Πελοπόννησο, 1943
Λάδι, 0,24 × 0,14 μ.
26. Δεμέστιχα Αχαΐας, 1943
Λάδι, 0,17 × 0,21 μ.
27. Χαράδρα Κερπινής, 1943
Λάδι, 0,26 × 0,35 μ.
28. Κερπινή, 1944
Λάδι, 0,18 × 0,20 μ.
29. Δεμέστιχα Αχαΐας, 1945
Λάδι, 0,19 × 0,31 μ.
30. Νέα Μάκρη Αττικής, 1946
Λάδι, 0,22 × 0,18 μ.
31. Νυχτερινό, 1947
Λάδι, 0,23 × 0,29 μ.
32. Ηπειρωτικό Τοπίο, 1947
Τέμπρα, 0,73 × 1,10 μ.
33. Ηπειρωτικό Τοπίο, 1947
Τέμπρα, 1,38 × 1,60 μ.
34. Οικία Φωκά, 1948
Λάδι, 0,34 × 0,26 μ.
35. Ο NEGRO, 1948
Λάδι, 0,45 × 0,35 μ.
36. Ιταλικό Τοπίο, 1951
Λάδι, 0,115 × 0,175 μ.
37. Παρίσι, 1951
Λάδι, 0,12 × 0,18 μ.
38. Ποντρέμολι Ιταλίας, 1951
Λάδι, 0,115 × 0,18 μ.
39. Ιταλικό Τοπίο, 1951
Λάδι, 0,165 × 0,11 μ.
40. Ποντρέμολι Ιταλίας, 1951
Λάδι, 0,18 × 0,11 μ.
41. Μέτσοβο, 1954
Λάδι, 0,22 × 0,14 μ.
42. Αίγιο, 1953
Λάδι, 0,18 × 0,11 μ.

43. Βολίμες Ζακύνθου, 1956
Λάδι, $0,22 \times 0,145$ μ.
Ανήκει στην Ελένη Καραμπέρη
44. Λαγανάς Ζακύνθου, 1956
Λάδι, $0,33 \times 0,42$ μ.
45. Δειλινό στη Ζάκυνθο, 1956
Λάδι, $0,33 \times 0,46$ μ.
46. Δειλινό στη Ζάκυνθο, 1956
Λάδι, $0,33 \times 0,46$ μ.
47. Μέτσοβο, 1956
Λάδι, $0,34 \times 0,27$ μ.
Ανήκει στον Αντώνιο Γαλούνη
48. Βολίμες Ζακύνθου, 1958
Λάδι, $0,33 \times 0,42$ μ.
Ανήκει στην Ελένη Καραμπέρη
49. Βλασία, 1958
Λάδι, $0,265 \times 0,34$ μ.
50. Βλασία, 1958
Λάδι, $0,27 \times 0,35$ μ.
51. Καλάβρυτα, 1958
Λάδι, $0,27 \times 0,34$ μ.
52. Μεσολόγγι, 1959
Λάδι, $0,28 \times 0,37$ μ.
53. Παραλία Μυτιλήνης, 1960
Λάδι, $0,39 \times 0,53$ μ.
54. Μυτιλήνη, 1960
Λάδι, $0,60 \times 0,50$ μ.
55. Καστράκι, 1960
Λάδι, $0,25 \times 0,38$ μ.
Ανήκει στη Δέσποινα Οικονόμου
56. Μέτσοβο, 1961
Λάδι, $0,35 \times 0,28$ μ.
57. Μέτσοβο, 1961
Λάδι, $0,35 \times 0,28$ μ.
58. Ναύπλιο, 1961
Λάδι, $0,25 \times 0,45$ μ.
59. Λόγγος Αιγίου, 1961
Λάδι, $0,14 \times 0,22$ μ.
60. Τοπίο Καλαβρύτων, 1962
Λάδι, $0,275 \times 0,35$ μ.
61. Θαλασσογραφία, 1963
Λάδι, $0,46 \times 0,55$ μ.
Ανήκει στον Ευάγγελο Ανδρουλιδάκη
62. Καταφύγιο Χελμού, 1963
Λάδι, $0,50 \times 0,55$ μ.
Ανήκει στον Ορειβατικό Όμιλο Πατρών
63. Τράπεζα Αιγιαλείας, 1965
Λάδι, $0,40 \times 0,53$ μ.
64. Βλασία, 1965
Λάδι, $0,30 \times 0,22$ μ.
65. Τράπεζα Αιγιαλείας, 1965
Λάδι, $0,46 \times 0,60$ μ.
Ανήκει στον Αθανάσιο Καραμπέρη
66. Περιστερι Μετσόβου, 1965
Λάδι, $0,60 \times 0,86$ μ.
Ανήκει στο Ίδρυμα Τσιτίτσα
67. Άστρος, 1965
Λάδι, $0,41 \times 0,47$ μ.
Ανήκει στον Ευάγγελο Αβέρωφ
68. Πέτρα Λέσβου, 1966
Λάδι, $0,50 \times 0,70$ μ.

69. Μόλυβος Λέσβου, 1966
Λάδι, 0,50 × 0,70 μ.
70. Μονή Κερνίτσης, 1966
Λάδι, 0,24 × 0,32 μ.
71. Καλάβρυτα, 1966
Λάδι, 0,70 × 1,00 μ.
72. Μοναστήρι, 1966
Λάδι, 0,28 × 0,23 μ.
73. Πέτρα Μυτιλήνης, 1966
Λάδι, 0,60 × 0,50 μ.
Ανήκει στην Ελένη Καραμπέρη
74. Παραλία Διακοφτού, 1968
Λάδι, 0,42 × 0,57 μ.
Ανήκει στον Ανδρέα Καπογιαννόπουλο
75. Τοπίο Ευβοίας, 1968
Λάδι, 0,26 × 0,38 μ.
Ανήκει στον Κώστα Καπογιαννόπουλο
76. Χαλκίδα, 1970
Λάδι, 0,33 × 0,41 μ.
77. Χαλκίδα, 1970
Λάδι, 0,33 × 0,41 μ.
78. Άποψη Κορινθιακού, 1970
Λάδι, 0,82 × 2,25 μ.
79. Αγία Λαύρα, 1970
Λάδι, 0,59 × 0,80 μ.
80. Άποψη Κορινθιακού, 1971
Λάδι, 0,60 × 0,80 μ.
81. Παραλία Διακοφτού, 1971
Λάδι, 0,31 × 0,60 μ.
82. Βυτίνα, 1971
Λάδι, 0,40 × 0,30 μ.
83. Χιόνια, 1972
Λάδι, 0,32 × 0,58 μ.
84. Βλασία, 1972
Λάδι, 0,28 × 0,23 μ.
85. Ερέτρια, 1972
Λάδι, 0,26 × 0,52 μ.
86. Προϊνό στη θάλασσα, 1972
Λάδι, 0,44 × 0,70 μ.
Ανήκει στον Κύριο Μυτιληναίο
87. Ηλιοβασίλεμα, 1972
Λάδι, 0,20 × 0,40 μ.
Ανήκει στον Κύριο Μυτιληναίο
88. Χελμός Καλαβρύτων, 1973
Λάδι, 0,23 × 0,50 μ.
Ανήκει στον Αντόνιο Γαλούνη
89. Καλάβρυτα, 1973
Λάδι, 0,30 × 0,41 μ.
90. Θαλασσογραφία, 1973
Λάδι, 0,54 × 0,555 μ.
Ανήκει στην Ελένη Κατσίδα
91. Χαλκίδα, 1974
Λάδι, 0,25 × 0,50 μ.
Ανήκει στον Αθανάσιο Καραμπέρη
92. Καλπάκι, 1974
Λάδι, 0,51 × 0,76 μ.
Ανήκει στην Κυρία Στεφανίτση
93. Καλάβρυτα, 1974
Λάδι, 0,31 × 0,22 μ.

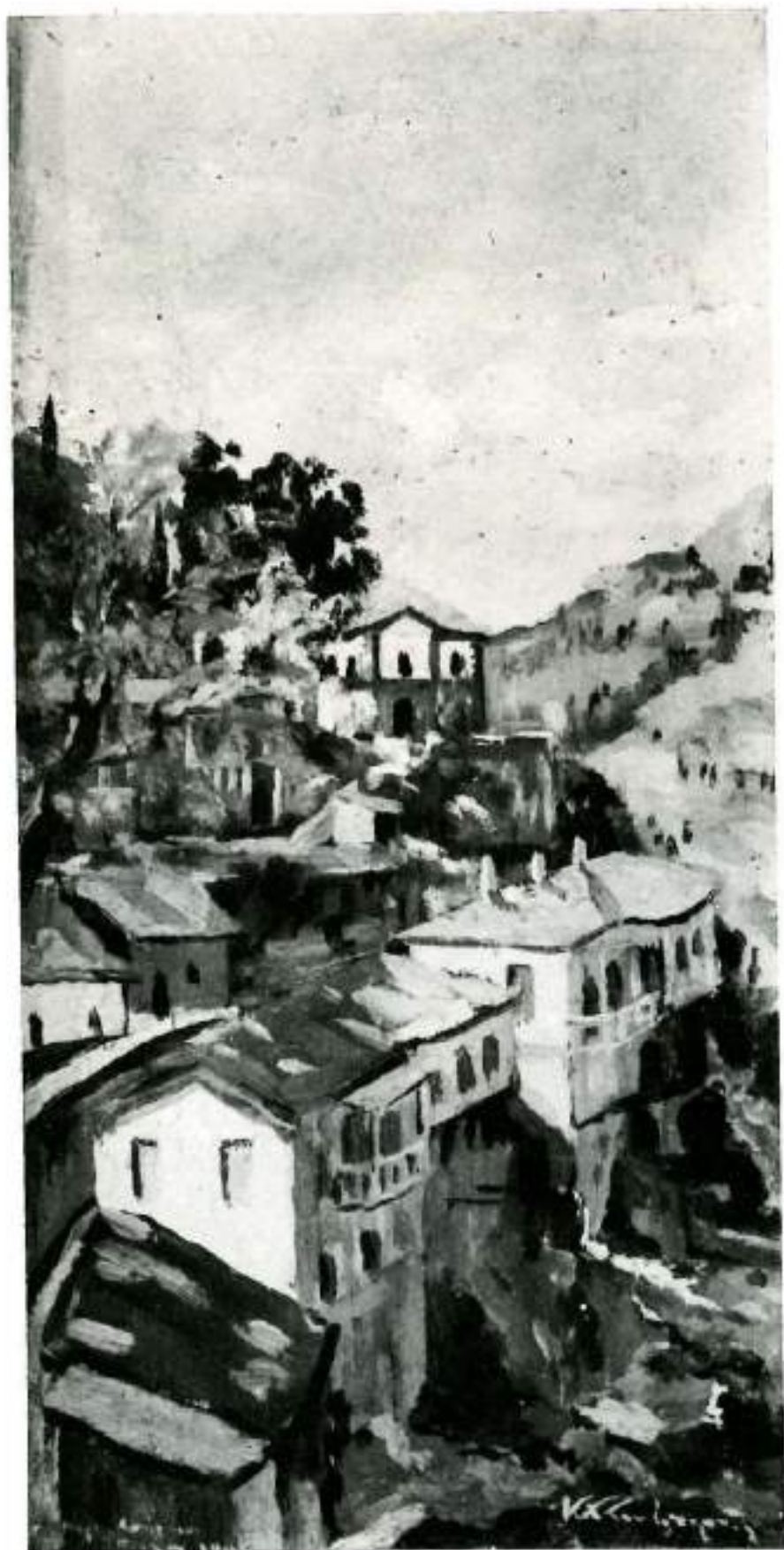
94. Καλάβρυτα, 1974
Λάδι, 0,31 × 0,60 μ.
Ανήκει στο Σύλλογο Καλαβρυτινών
95. Παραλία Τραπεζης, 1975
Λάδι, 0,64 × 0,84 μ.
Ανήκει στον Κώστα Καπογιαννόπουλο
96. Βυτίνα, 1975
Λάδι, 0,33 × 0,25 μ.
Ανήκει στον Κώστα Καπογιαννόπουλο
97. Βυτίνα, 1975
Λάδι, 0,41 × 0,33 μ.
Ανήκει στον Στάθη Καπογιαννόπουλο
98. Δειλινό, 1975
Λάδι, 0,30 × 0,56 μ.
Ανήκει στον Ανδρέα Καπογιαννόπουλο
99. Βυτίνα, 1975
Λάδι, 0,41 × 0,31 μ.
Ανήκει στη Σούζυ Μπίρη
100. Μέγα Σπήλαιο, 1976
Λάδι, 0,31 × 0,22 μ.
Ανήκει στον Αντώνιο Γαλούνη
101. Ζαχλωρού, 1976
Λάδι, 0,41 × 0,33 μ.
Ανήκει στον Αντώνιο Γαλούνη
102. Μέτσοβο, 1978
Λάδι, 0,48 × 0,38 μ.
103. Ζαχλωρίτικα, 1978
Λάδι, 0,24 × 0,39 μ.
104. Βυτίνα, 1979
Λάδι, 0,395 × 0,20 μ.
105. Δημητσάνα, 1979
Λάδι, 0,27 × 0,18 μ.
106. Βυτίνα, 1979
Λάδι, 0,41 × 0,20 μ.
107. Τοπίο, 1979
Λάδι, 0,35 × 0,30 μ.
108. Λαγκάδια Αρκαδίας, 1979
Λάδι, 0,57 × 0,37 μ.
Ανήκει στον Γεώργιο Ροζάκη
109. Μέγα Σπήλαιο, 1980
Λάδι, 0,28 × 0,24 μ.
110. Τράπεζα Αιγιαλείας, 1980
Λάδι, 0,52 × 0,73 μ.
111. Χάνι, 1980
Λάδι, 0,18 × 0,27 μ.
112. Στεμνίτσα, 1981
Λάδι, 0,50 × 0,38 μ.
Ανήκει στην Κυρία Στεφανίτση
113. Μέγα Σπήλαιο, 1981
Λάδι, 0,68 × 0,51 μ.
114. Καλάβρυτα, 1981
Λάδι, 0,48 × 0,52 μ.
115. Βαλτετσνίκο, 1981
Λάδι, 0,42 × 0,33 μ.
116. Δημητσάνα, 1981
Λάδι, 0,42 × 0,33 μ.
117. Καλάβρυτα, τόπος εκτελέσεως, 1981
Λάδι, 0,32 × 0,56 μ.
Ανήκει στο Σύλλογο Καλαβρυτινών
118. Χορός στο Μέτσοβο, 1982
Λάδι, 0,48 × 0,58 μ.
Ανήκει στον Ευάγγελο Αβέρωφ

119. Στεμνίτσα Αρκαδίας, 1982
Λάδι, 0,38 × 0,44 μ.
120. Δημητσάνα, 1982
Λάδι, 0,42 × 0,33 μ.
121. Δημητσάνα, 1982
Λάδι, 0,42 × 0,33 μ.
122. Δημητσάνα, 1982
Λάδι, 0,42 × 0,33 μ.
123. Δημητσάνα, 1982
Λάδι, 0,33 × 0,42 μ.
124. Ήπειρος, 1982
Λάδι, 0,51 × 0,38 μ.
125. Μάνη, 1983
Λάδι, 0,37 × 0,50 μ.
126. Αρχοντικό Τροίτσα, 1983
Λάδι, 0,52 × 0,42 μ.
127. Μέτσοβο, 1983
Λάδι, 0,42 × 0,61 μ.
Ανήκει στην Ιριγένεια Φλέσσα
128. Πλατεία Μετσόβου, 1983
Λάδι, 0,32 × 0,41 μ.
129. Αγία Παρασκευή Μετσόβου, 1983
Λάδι, 0,41 × 0,32 μ.
130. Μέτσοβο, 1983
Λάδι, 0,42 × 0,30 μ.
131. Μέτσοβο, 1983
Λάδι, 0,32 × 0,42 μ.
132. Μέτσοβο, 1983
Λάδι, 0,42 × 0,32 μ.
133. Μέτσοβο, 1983
Λάδι, 0,42 × 0,32 μ.
134. Φιλιπιάδα, 1983
Λάδι, 0,31 × 0,68 μ.
135. Νερόμυλος, 1983
Λάδι, 0,18 × 0,27 μ.
136. Τοπίο Τριπόλεως, 1983
Λάδι, 0,18 × 0,27 μ.
137. Βυτίνα, 1983
Λάδι, 0,37 × 0,29 μ.
138. Ηπειρωτικό τοπίο, 1983
Λάδι, 0,42 × 0,33 μ.
139. Μέτσοβο, 1983
Λάδι, 0,51 × 0,48 μ.
140. Μέτσοβο, 1983
Λάδι, 0,27 × 0,23 μ.
141. Τοπίο Μετσόβου
Λάδι, 0,345 × 0,27 μ.
Εθνική Πινακοθήκη (αρ. 2599)
142. Χωριό Πελοποννήσου
Λάδι, 0,29 × 0,72 μ.
Εθνική Πινακοθήκη (αρ. 3031)
143. Χαράδρα Οδοντωτού
Λάδι, 0,90 × 0,75 μ.
Ανήκει στον Κύριο Μελισσοουργό
144. Καρόταινα Αρκαδίας
Λάδι, 0,50 × 0,46 μ.
Ανήκει στον Κύριο Μελισσοουργό
145. Σκοπιώτισσα Ζακύνθου
Λάδι, 0,30 × 0,40 μ.
Ανήκει στην Ελένη Καραμπέρη

ΠΙΝΑΚΕΣ

4. Τοπίο Καλαβρύτων, 1937

14. Μέγα Σπήλαιο, 1940

22. Τοπίο Αχαΐας, 1943

23. Αγιάνης Κερύνειας, 1943

48. Βολίμες Ζακύνθου, 1958

44. Λαγανάς Ζακύνθου, 1956

45. Δειλινό στη Ζάκυνθο 1956

46. Δειλινό στη Ζάκυνθο, 1956

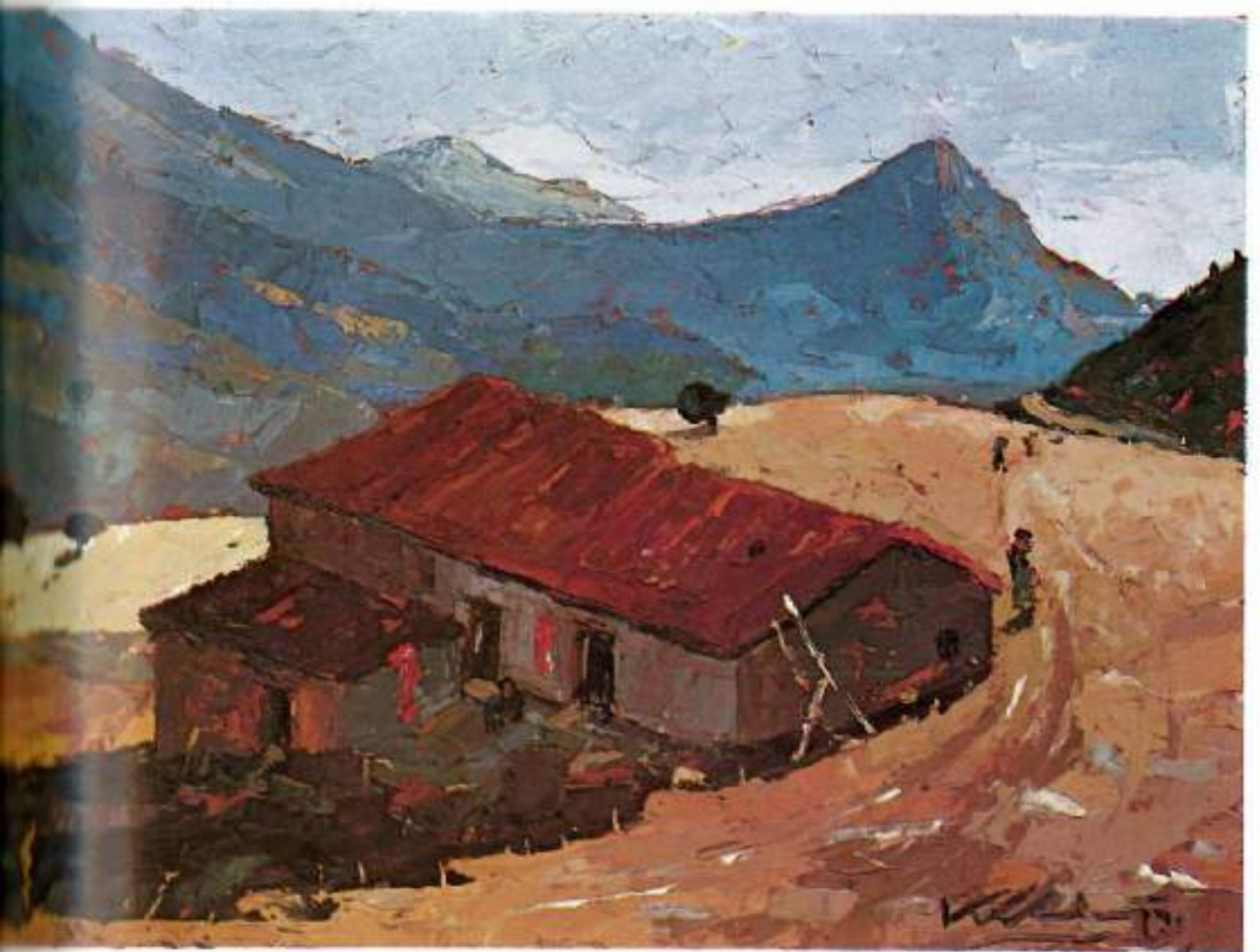
51. Καλάβρυτα, 1958

56. Μέτσοβο, 1961

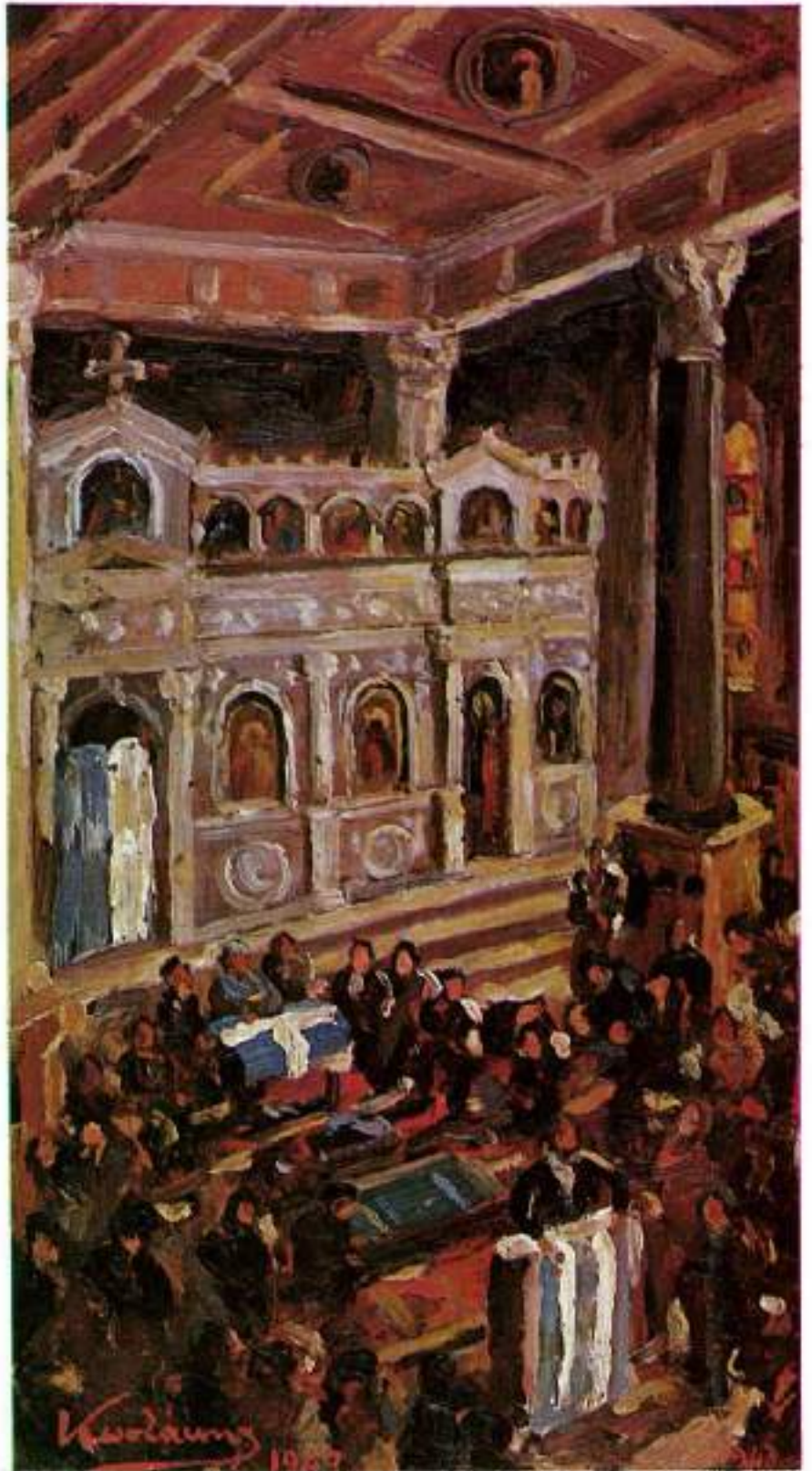
8. Τοπίο Καλαβρύτων, 1938

17. Κορυτσά, 1940

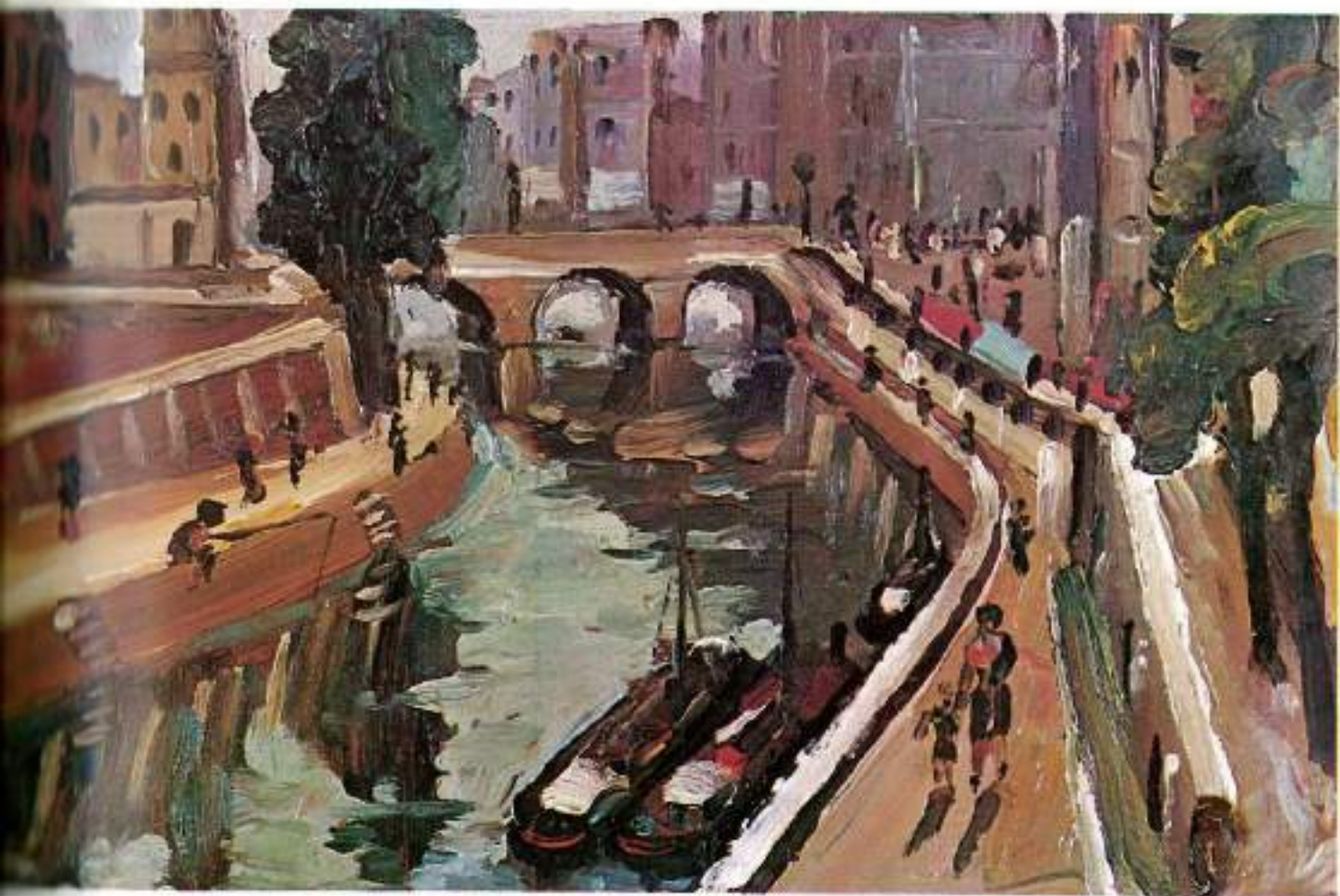

25. Εθνική εορτή στην Πελοπόννησο, 1943

31. Νυχτερινό, 1947

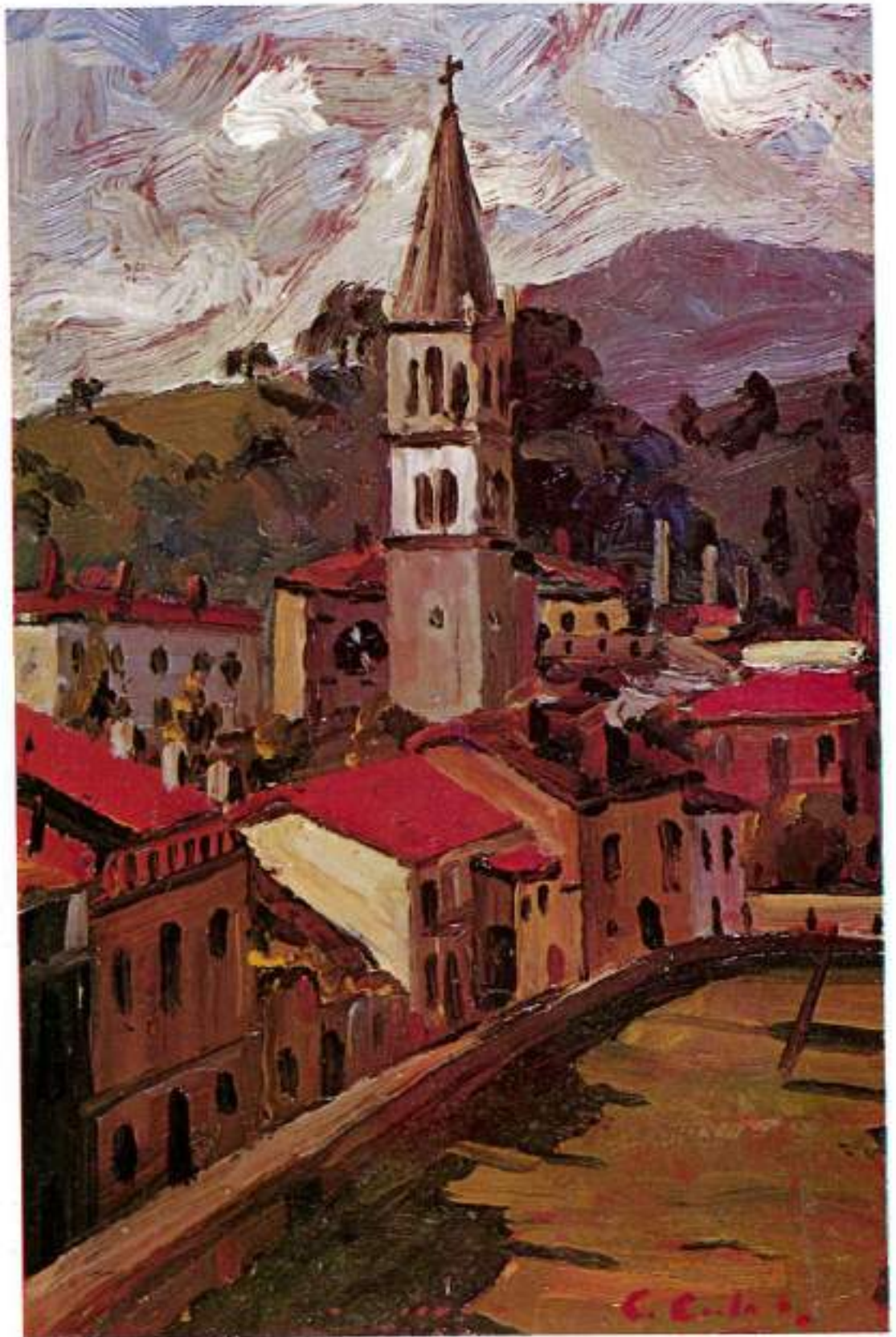

37. Παρίσι, 1951

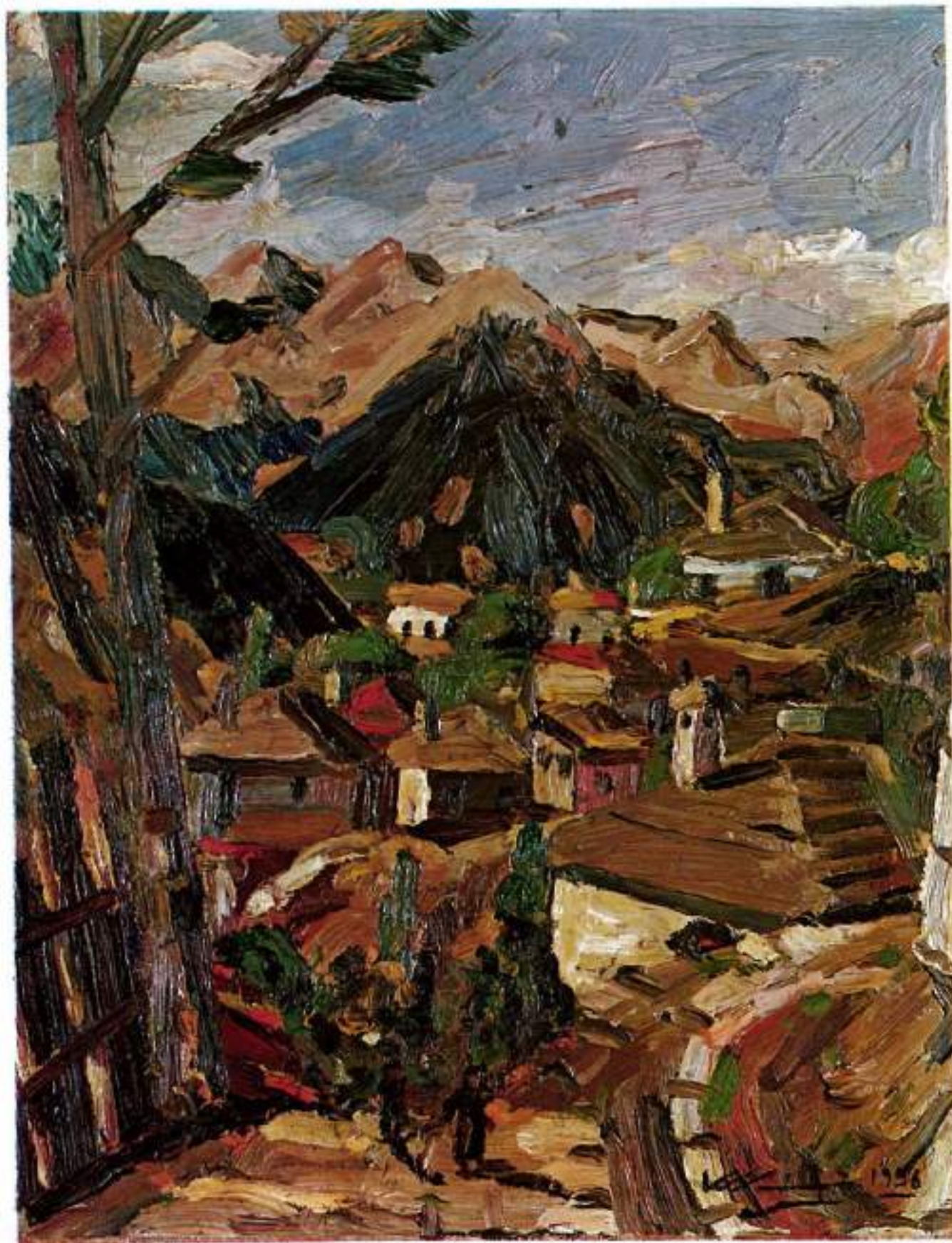
38. Ποντρέμολι Ιταλίας, 1951

40. Ποντρέμολι Ιταλίας, 1951

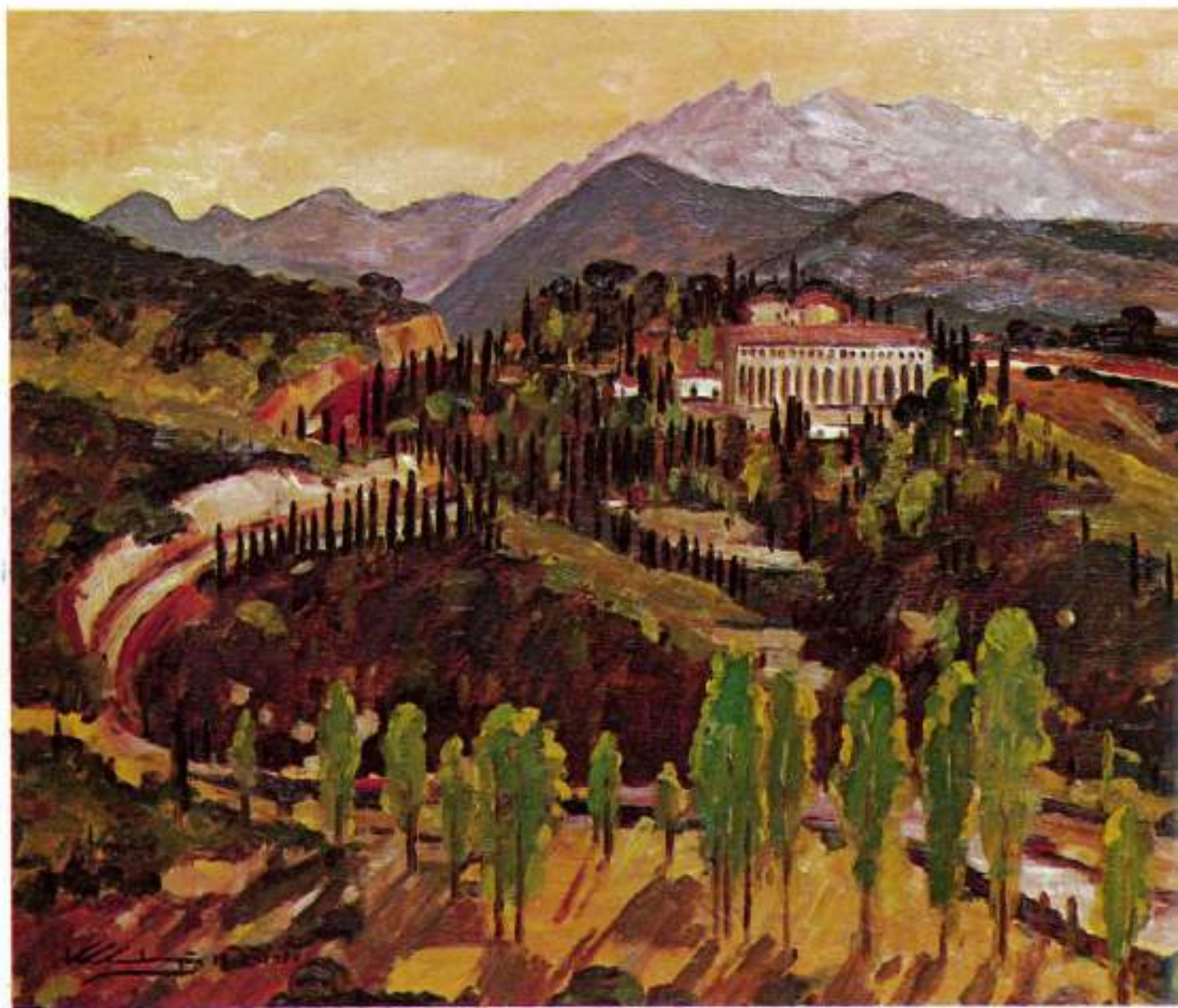
47. Μέτσοβο, 1956

66. Περιστέρι Μετσόβου, 1965

79. Αγία Λαύρα, 1970

81. Παραλία Διακορπού, 1971

95. Παραλία Τραπέζης, 1975

110. Τράπεζα Αιγιαλείας, 1980

103. Ζαγλωρίτικα, 1978

135. Νερόμιλος, 1983

125. Μάνη, 1983

58. Ναύπλιο, 1961

67. Άστρος, 1965

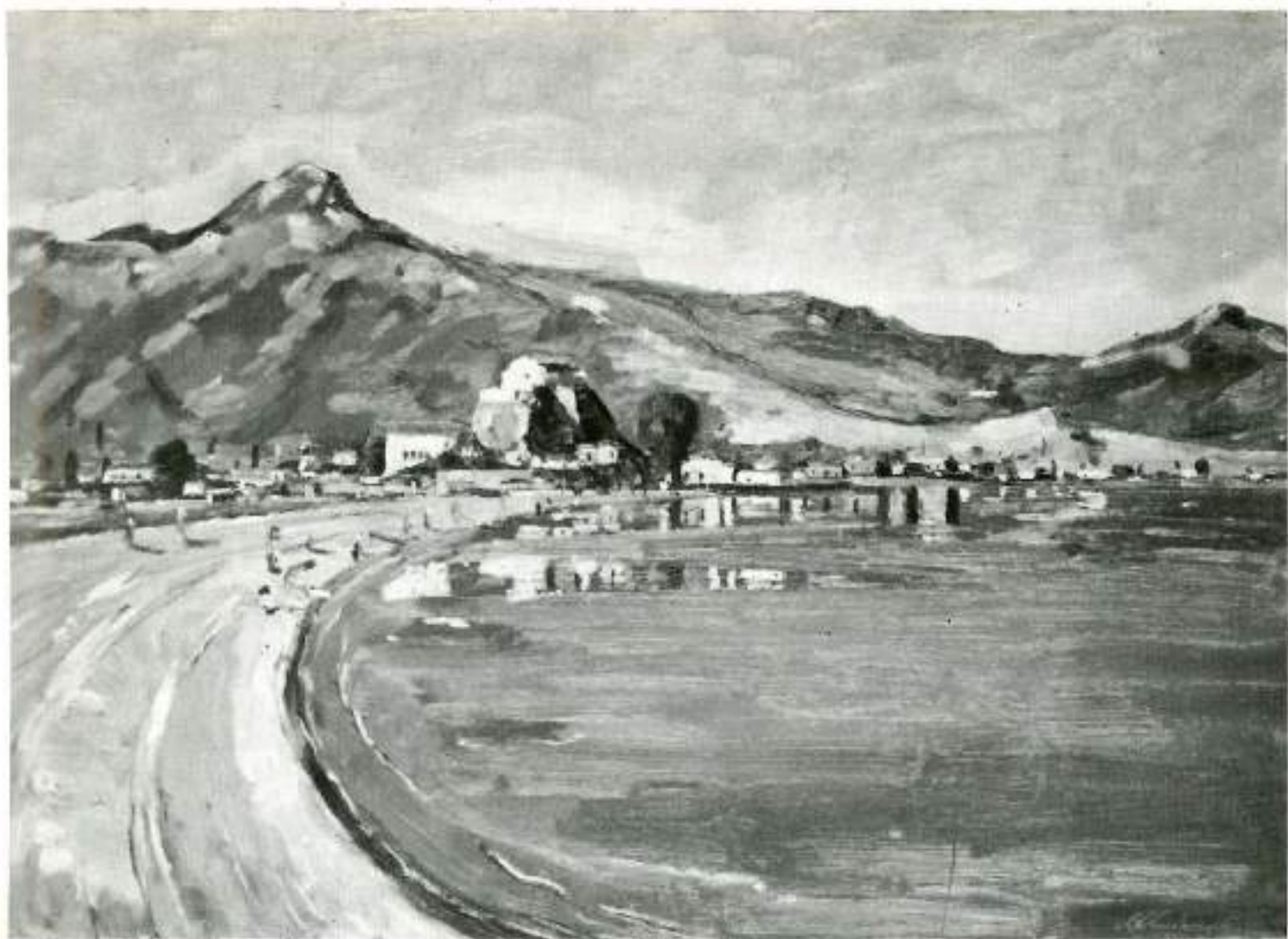

70. Μονή Κερνίτσης, 1966

69. Μόλιβος Λέσβου, 1966

73. Πέτρα Μυτιλήνης, 1966

83. Χιόνια, 1972

84. Βλασία, 1972

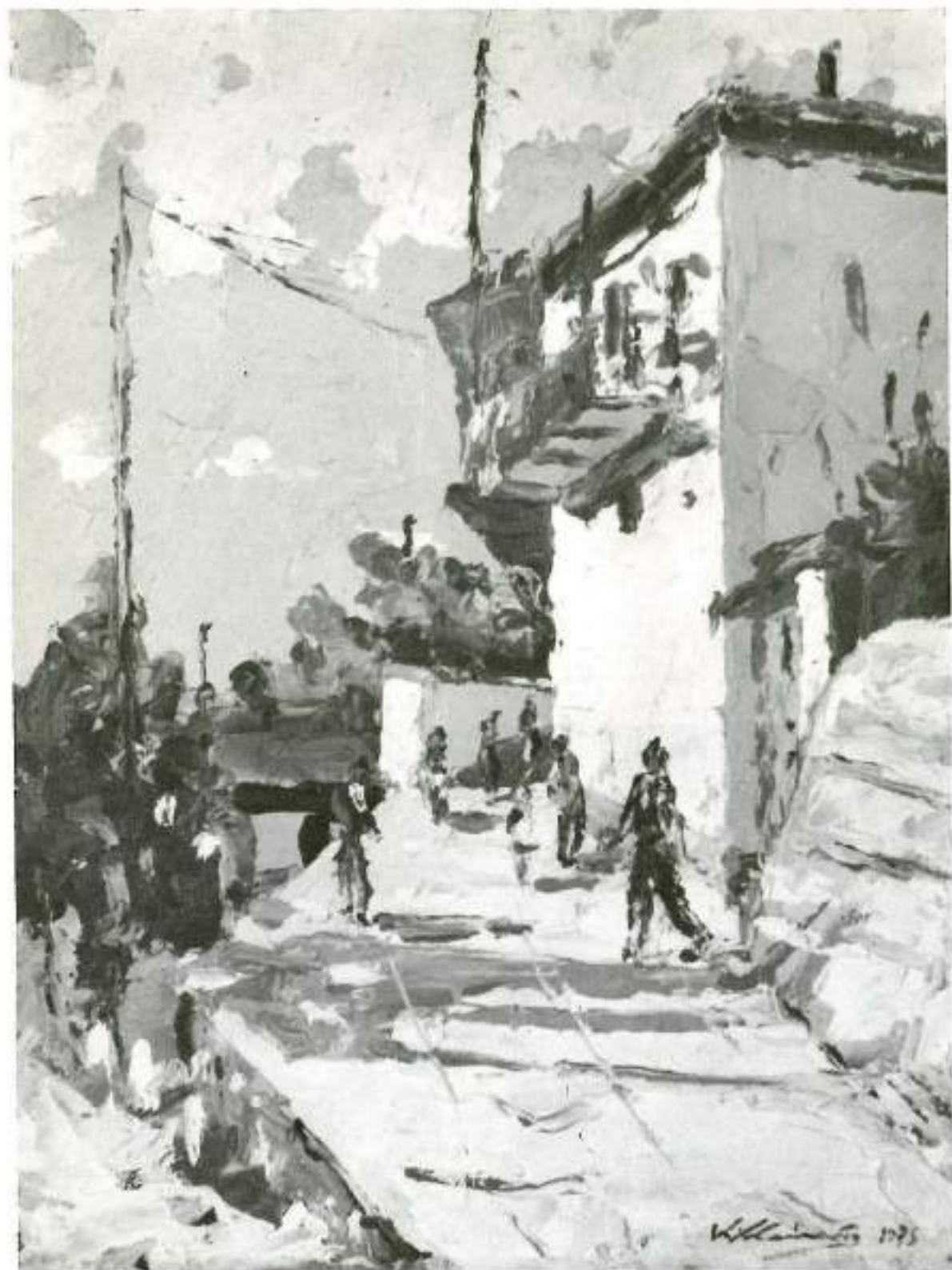
85. Επέεργα, 1972

88. Χελμός Καλαβρύτων, 1973

96. Boriva, 1975

109. Μέγα Σπήλαιο, 1980

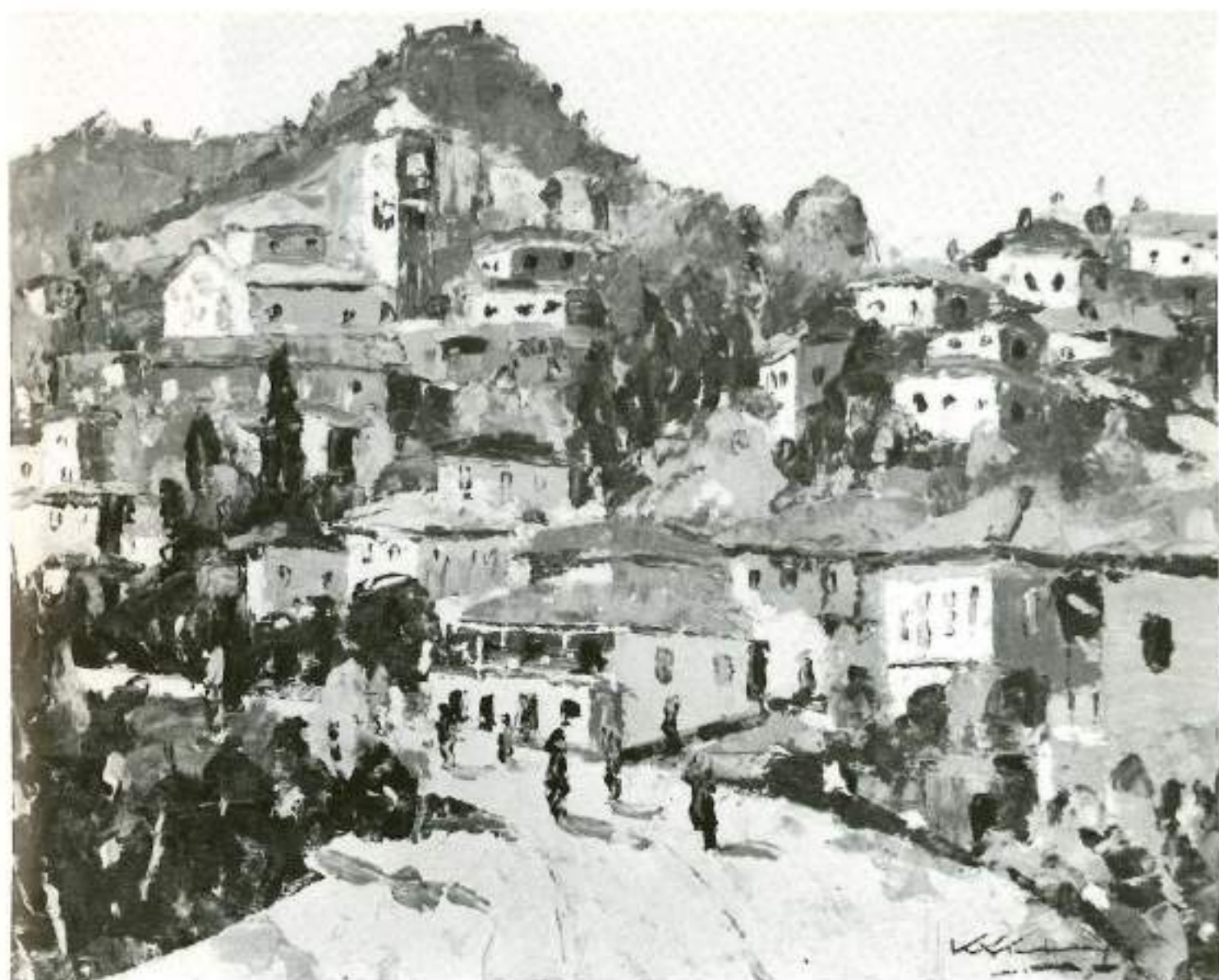
111. Χάνι, 1980

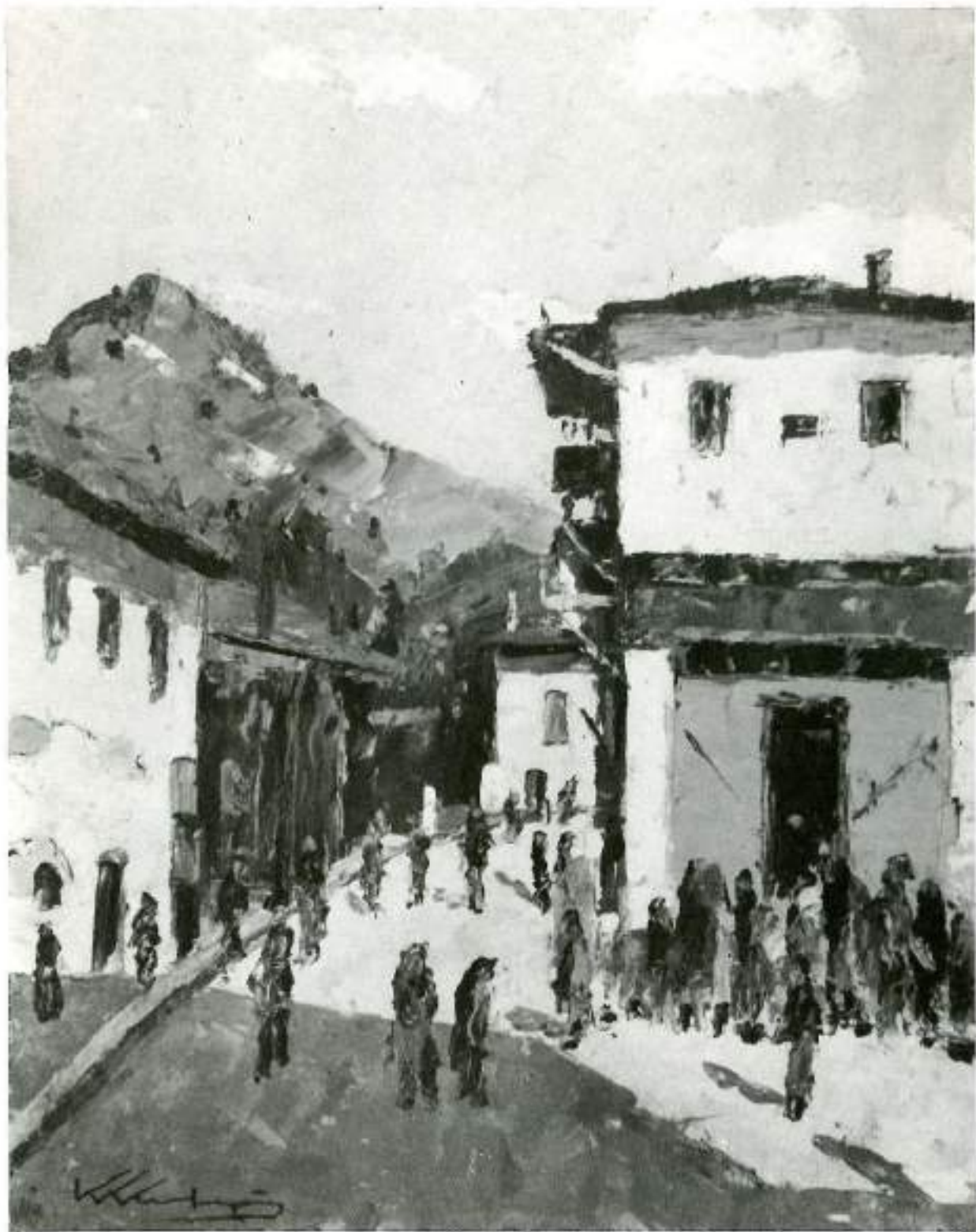
113. Μέγα Σπήλαιο, 1981

115. Βαλτσινίκο, 1981

120. Δημητσάνα, 1982

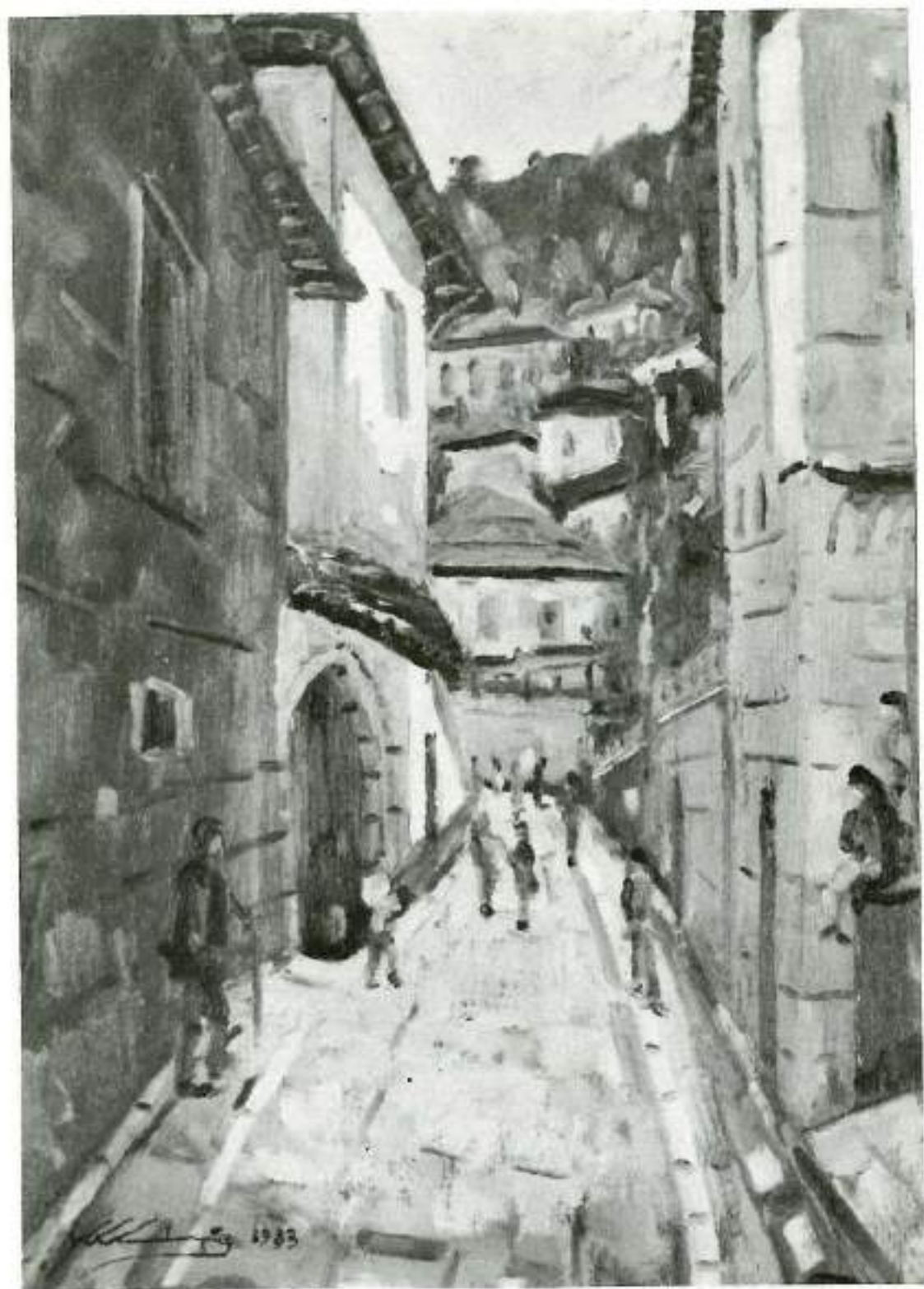

122. Δημητσάνα, 1982

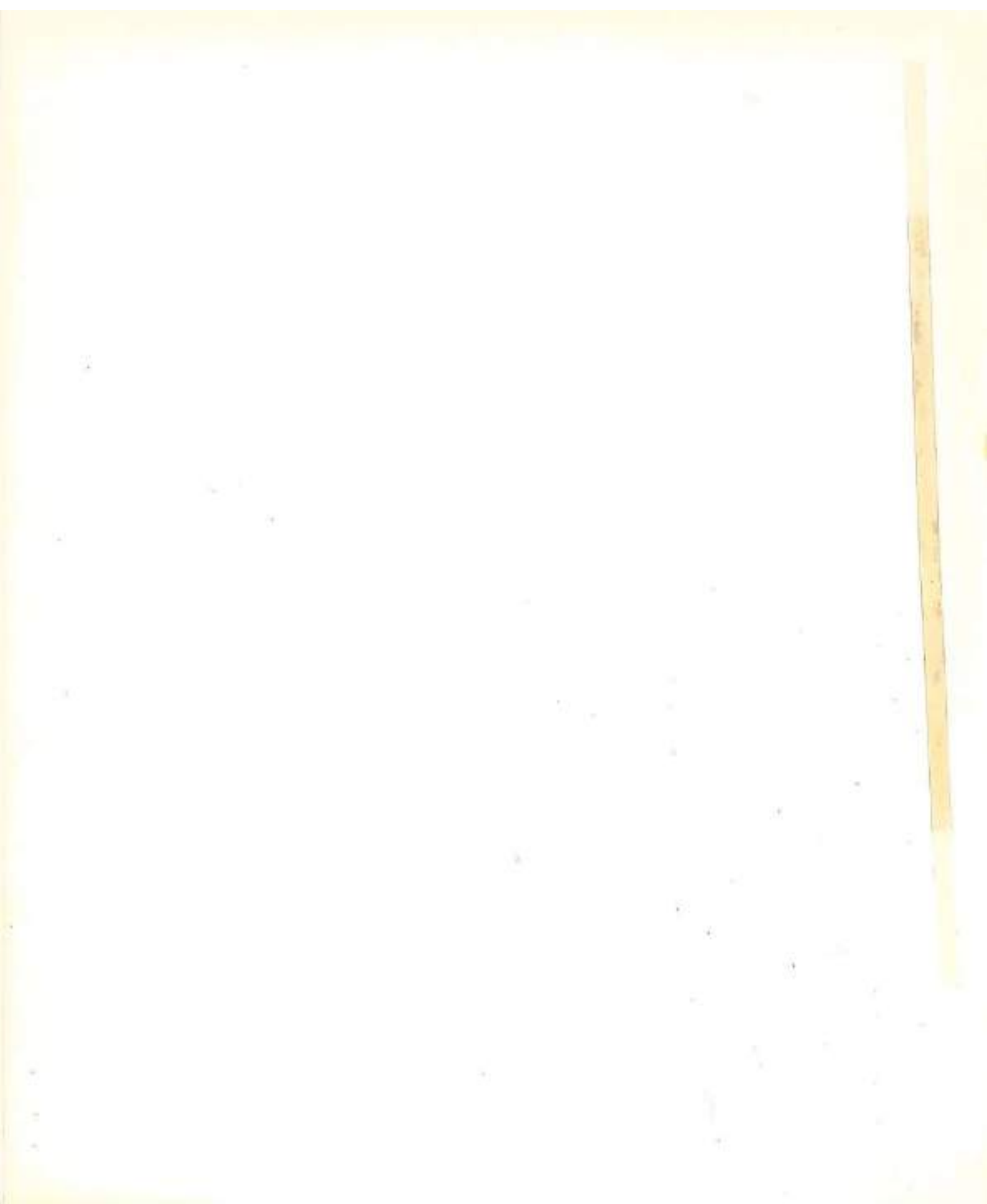
130. Μέτσοβο, 1983

134. Φιλιπιάδα, 1983

ΕΘΝΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΟΥΤΖΟΥ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΕΘΝΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ

036000013208

